

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ

19. Сухомлинський В.О. *Вибрані твори: У 5-ти т.* – К.: Рад. школа, – Т. 1, 1976. – 654 с.; Т. 2, 1976. – 670 с.; Т. 4, 1977. – 640 с.; Т. 5, 1977. – 639 с.
20. Сухомлинський В.О. *Виховання характеру // Кіровоградська правда.* – 1950. – 15 серпня.
21. Ушинський К.Д. *Избранные педагогические сочинения (Сост. – Н.А. Сундуков), – М.: Просвещение, 1968, – 557 с.*
22. Ушинський К.Д. *Педагогические сочинения Н.И. Пирогова // Пирогов Н.И. Избранные педагогические сочинения / Сост. – В.З. Смирнов. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1953. – С. 679 – 731.*
23. Ушинський К.Д. *Твори. В 6-ти т.* – К.: Рад. школа, – Т. 5, 1954. – 430 с.; Т. 6, 1955. – 616 с.
24. Юцишин І. *Новим шляхом // Шлях навчання і виховання.* – 1927. – Ч. 4. – С. 8 – 10; Ч. 5 – 6. – С. 1 – 4; Ч. 9. – С. 1 – 4.

Зоряна Хало, аспірант

*Дрогобицького державного педагогічного університету
ім. І. Я. Франка*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ

У статті розглядається проблема функціонування системи дошкільного виховання у Німеччині. Аналізується значення і вплив дитячих садків на виховання особистості дошкільника. Автор досліджує класифікації дитячих садків у Німеччині, визначає специфіку державної політики у цій сфері, розглядає вплив суспільних організацій та об'єднань на розбудову німецького дошкілля.

Постановка проблеми. Зміни, які відбуваються в усіх сферах українського суспільства, зумовлюють необхідність удосконалення нашої дошкільної освіти. Остання ж потребує якісного і глибокого реформування. Останні десятиліття відзначаються глибокою суспільною кризою, яка наклала серйозний відбиток на усю освітню сферу. Найбільше, мабуть, це стосується системи українського дошкілля. У зв'язку із безробіттям, зниженням матеріального статусу української сім'ї, закриттям підприємств, демографічною кризою та іншими проблемами дошкілля втратило свої позиції: практично знищена матеріальна база відомчих дитячих закладів, не будуються нові садки і ясла, зменшився контингент педагогічних кадрів для них. Проте відзначаємо, що відродження Української незалежної держави уже сьогодні вимагає перегляду теоретико-методичних і організаційних підходів щодо побудови досконалої системи дошкільного виховання. Це підкреслюється чи не в усіх сучасних державних освітніх документах.

Така робота вимагатиме мобілізації зусиль багатьох інституцій, створення певного наукового потенціалу, підготовки високоосвічених кадрів. Лише при використанні власного існуючого позитивного досвіду та передового науково-

методичного досвіду розвинутих країн у цій сфері українське дошкілля може функціонувати високоякісно.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми змісту і організації дошкільного виховання вивчали такі відомі педагоги-класики, як Ф.Фребель, М.Монтессорі, Р.Штейнер, Я.Коменський, Й.Песталоцці, К.Ушинський, Ю.Фаусек, Л.Шлегер та ін.

Історію розвитку дошкільного виховання в Україні та перспективи його реформування у сучасних умовах висвітлюють такі науковці, як: Л.Артемова, А.Богущ, Е.Вільчківський, М.Зубалій, О.Проскура, М.Стельмахович, С.Ладивір, Н.Лисенко.

Проблемі розвитку суспільного дошкільного виховання в Україні, використанню у цьому процесі нових педагогічних теорій і концепцій присвячено ряд дисертаційних досліджень, серед яких слід назвати роботи С.Абрамсона, Л.Батлиної, З.Нагачевської, С.Попиченко, І.Улюкаєвої та інших. Мало дослідженою сьогодні залишається та сфера порівняльної педагогіки, яка презентує дошкілля розвинених країн світу, зокрема Німеччини.

Наше попереднє ознайомлення з системою дошкільного виховання цієї країни дозволяє стверджувати, що саме цей досвід може

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ

прислужитися вітчизняному дошкільно. Численні експерименти і реформи, які проводилися у Німеччині з метою удосконалення дошкільної освіти також свідчать, що дошкільному вихованню тут надають великого значення.

Об'єктом дослідження є різноманітні дитячі дошкільні установи Німеччини. У зв'язку цим потрібно з'ясувати закономірності функціонування дошкільної освіти Німеччини, мету, зміст та значення дошкільного виховання у дитячому садку.

Окремі аспекти німецького досвіду у зазначеній проблемі знайшли висвітлення у працях вітчизняних та зарубіжних вчених, проте цілісна характеристика його відсутня. Огляд вітчизняних досліджень з проблем дошкільної освіти Німеччини вказує на те, що ця проблема в Україні практично не розроблена.

Метою нашого дослідження є вивчення та узагальнення досвіду дошкільної освіти Німеччини щодо розвитку, утримання, функціонування дошкільних закладів державою, громадськими організаціями і об'єднаннями, церквою з тим, щоб використати подібні напрацювання у процесі відродження українського дошкільця.

Завдання статті:

- виявити основні концепції, за якими працюють дитячі садки Німеччини;
- розкрити зміст роботи та класифікацію дошкільних закладів Німеччини;
- визначити можливість впровадження досвіду дошкільної освіти Німеччини у практику дошкільних закладів України.

Виклад основного матеріалу. Інтеграція України у світовий простір відкриває можливість більш глибокого ознайомлення з досягненнями інших країн у різних галузях, зокрема освітній. Отже, недостатньо вивченим, на наш погляд, залишається багатий досвід Німеччини, дошкільна педагогіка якої є яскравою палітрою різноманітних її напрямків.

У 1999 році в Німеччині було прийнято закон, за яким всі діти після трирічного віку повинні відвідувати дитячий садок. Повідомлення Статистичного федерального відомства свідчать, що у кінці 2003 року в Німеччині було 2 507 744 місць для дітей дошкільного віку [5]. За підрахунками, 90% дітей віком від 3 - до 6 років мають можливість відвідувати дитячий садок. У 1994 році ця квота була тільки на рівні 77,2%, а в кінці 1998 року ж високою, як і тепер. Наприкінці 2003 року у Німеччині співвідношення кількості дітей до місць у дитячих садках було таким:

- Баден -Вюртемберг: 103,7%

- Баварія: 87,5%
- Барлін: 80,6%
- Бранденбург: 96,8%
- Бремен: 82,0%
- Гамбург: 64,8%
- Гессен: 92,9%
- Мекленбург – Передня Померанія: 95,4%
- Нижня Саксонія: 83,0%
- Північний Рейн - Вестфалія: 78,1%
- Райнлянд - Пфальц: 105,7%
- Саар: 101,2%
- Саксонія: 105,0%
- Саксонія - Ангальт: 100,8%
- Шлезвіг - Гольштейн: 82,1%
- Тюрінгія: 126,3%

У кінці 2003 року у дитячих установах працювало 374 170 працівників (з них 96% жінок, віком від 40 і більше років). На заході ця цифра виросла на 2% в порівнянні з 1998 роком, на сході – близько 5%. Приблизно 64% працюючих за дипломом навчального закладу – вихователі, 12,5% – дитячі вихователі, 6% із них – люди, які ще не закінчили навчання і 2,2% – з дипломами соціальних педагогів.

Матеріальні вкладення держави та громадських організацій у розвиток системи дошкільного виховання є дуже значними. Наприклад, у 2003 році для дитячих установ було надано 10,5 млрд. євро.

Суспільне дошкільне виховання у Німеччині, яке виникло з появою дитячих садків, не входить у державну шкільну систему освіти, а є частиною системи надання допомоги дітям і молоді. Організаторами дитячих садків є церква, благодійні товариства і общини, а також об'єднання і підприємства, місцеві органи влади. Головне у виховній роботі – навчання і соціалізація у групі з метою розвитку самостійної особистості, яка могла б жити в суспільстві.

Дитячі садки у Німеччині призначені для підтримки і доповнення виховання у сім'ї, а також для компенсування недоліків у розвитку дитини. Дошкільне виховання організовується також для того, щоб надати дитині найкращі стартові шанси для подальшого життя та отримання освіти.

Розпорядок роботи дошкільних закладів є різноманітним і свідчить про пристосування усієї системи до потреб батьків і дітей. Як правило, діти перебувають у дитячих садках до обіду. Лише у деяких садочках вони можуть бути цілий день. Тому на підставі режиму дня їх можна класифікувати таким чином:

- садки з традиційним графіком робочого дня (8.00. – 12.00. і 14.00. – 16.00. год.). Діти в таких садках перебувають до 12 години, а о 12.00.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ

батьки забирають їх. Діти під час обідньої перерви перебувають вдома, а о 14.00. батьки приводять їх у дошкільний заклад знову.

- садки з продовженим днем до обіду. Режим роботи: 7.00. – 13.00. У такі садочки ходять діти, матері яких не працюють або працюють на меншу ставку. Харчування тут не передбачено, діти приносять їжу з собою.

- цілоденні садки (з 7.00 до 17.00.). Ці садки відвідують діти, батьки яких працюють цілий день. Харчування тут триразове [2, 143].

У зв'язку із різноманітністю дошкільних закладів та з огляду на тривалість перебування у них дітей диференціюється і плата за них. Німецькі джерела свідчать, що плата за садки на 2005 рік становить:

Кількість годин перебування	Плата
8 годин (з обідом)	258 євро
7 годин (з обідом)	230 євро
6 годин (з обідом)	201 євро
5 годин (з обідом)	147 євро
5 годин (без обіду)	129 євро
4 години (без обіду)	123 євро

Дитячі установи Німеччини працюють на підставі різних концепцій та з участю різних чинників. З огляду на це їх можна класифікувати так:

- **Вальдорфські садки.** Засновником вальдорфської педагогіки є австрійський вчений і філософ Р.Штейнер. Таких садочків налічується 1500 і третина з них – у Німеччині. Виховання у таких дошкільних закладах базується на високодуховних традиціях християнської культури. Важливим є те, що такі заклади не ставлять за мету впливати на світогляд дитини та сім'ї, не торкаються питань ідеологічного характеру, не належать до будь-яких партійних чи релігійних організацій. Тут панує атмосфера духовної свободи, віротерпимості, толерантності. Тут виховуються і навчаються діти різних національностей і віросповідань [3, 23].

- **Будинки дитини.** За концепцією Марії Монтессорі, дитина повинна розвиватися самостійно і самостійно навчатися. Її концепція пропагує самостійні, індивідуальні заняття дітей з різноманітними матеріалами, виключаючи із дитячого життя гру. Вихователь виконує лише роль наглядача за процесом спонтанного розкриття внутрішньої сили дитини [4, 44]. З метою повного й вільного розвитку М.Монтессорі радить залучати дітей до "будинку дитини". Ця назва не має нічого спільного із фребелівським дитячим садком. Заклад М.Монтессорі – це не школа, не клас, не будинок дітей, а будинок для дітей, тут

діти відчувають себе як удома. Тим самим автор хотіла ніби зберегти риси родинного життя, а також додати те, чого в батьківському домі немає [1].

- **Садки у лісі.** У цих садках працюють з тими матеріалами, які знаходять – з природними. Діти у таких садках перебувають завжди на вулиці, при будь-якій погоді. Тут любов до тварин та навколишнього середовища трактується як рух і розвиток [6].

- **Комунальні та церковні дитячі садки.** Церковні дитячі заклади, що збудовані при окремих парафіях, намагаються здійснювати процес виховання дітей у дусі християнських вартостей, залучати дитину до традицій християнства, сповідувати ідею віри у вищий Абсолют – Бога.

Висновки. Таким чином, вищевикладене дає підстави стверджувати, що система дошкільного виховання у Німеччині є науково та методично обґрунтованою, оскільки спирається на відомі педагогічні технології та концепції. Слід відзначити особливу різноманітність німецьких дошкільних закладів і широку участь у їх організації та утриманні громадських інституцій та церкви, що дозволяє урівноманітнити заклади і форми дошкільної освіти та задовольнити потребу у них різних верств населення. Досвід роботи німецького дошкільця може бути корисним для України з огляду на його різноманітність та широку участь громадськості.

1. Єржабкова Б., Скоморовський Б. *Концепція розвитку дитини в педагогічній спадщині Монтессорі.* Обрії. Івано-Франківськ, 2001/1.

2. Єржабкова Бланка. *Вибрані питання соціальної педагогіки.* – Дрогобич, 2003. – С. 143.

3. Лаврентьєва Г. *Вальдорфський дитячий садок у Німеччині. Дошкільне виховання, №6, 1998. С.22 – 23.*

4. *Монтессорі М. Метод научної педагогіки, применяемый к детскому воспитанию в Домах ребенка. Пер. со 2-го итальянского, исправленного и дополненного издания, 4-е издание. М., 1920, С.50-123.*

5. *Statistisches Bundesamt: Pressebroschüre "Kindertagesbetreuung in Deutschland Einrichtungen, Plätze, Personal und Kosten 1990 bis 2002", http://www.destatis.de/presse/deutsch/pk/2004/kindertagesbetreuung_2002i.pdf (16.03.2004).*

6. *<http://www.for-me-online.de>*